

ה'ע"ז

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

„Gyászomban téged hívtalak, Örökkévaló Istenem”

Rendhagyó és különleges mártírmegemlékezés színhelye volt a Kozma utcai temető, hiszen a rendezvényt szervező és lebonyolító Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH) példaértékű kezdeményezést valósított meg. Sikerült olyan elemet is beiktatni a programba, amely több száz diák érdeklődését keltette fel, vagyis a jövő generációjának tagjait, akiknek – ha eljön az ideje – át kell majd venniük az emlékezés kötelességét.

– Az a célunk, hogy a fiatalokat mai, az általuk leginkább használt korszerű technikai eszközök segítségével, mégis méltó módon szólítsuk meg, mert hisszük, hogy ezzel ők is bevonhatók a mártírjainkról való megemlékezésekbe – így summázhatók **Mester Tamás** szavai, aki a Kozma utcai temető ravatalozójában beszélt az örvendetesen nagy számban megjelent, több mint kétszáz diákhoz.

Az érdeklődést jelzi, hogy a 9 óra 30-ra meghirdetett programra a helyiség teljes egészében megtelt a Scheiber iskola és a BZSH Külkereskedelmi Technikum tanulóival, így sokunknak már csak az ajtón kívül maradt hely.

A diákoknak először levetítettek egy rövidfilmet, amelyben **Fritz Zsuzsa, Rév Kata, Schweitzer Péter és dr. Veró Tamás** főrabbi beszélt az emlékeiről (a filmet **Márcz Andrea, Ritter Doron és Zucker Immánuel** készítette). A rendezvényen műsort adtak a **Lauder Javne iskola növendékei Nagy Anna** harmonikaművész kíséretével, a fellépőket **Pados Balázs** tanította be.

S hogy mi az a korszerű technika, amire a BZSH elnöke a beszédében utalt? Természetesen az okostelefon. A program következő eleme ugyanis az volt, hogy a diákok vezetett sétán vehettek részt a temetőben nyugvó sportolók, művészek, közéleti személyiségek sírjának meglátogatására, és az ott elhelyezett QR-kódok segítségével YouTube- és Wikipédia-tartalmak letöltésével informálódhattak.

Az ünnepi megemlékezésnek – amely dr. Veró Tamás főrabbi sófárfújásával kezdődött – három szóno-ka volt: Mester Tamás (az ő beszédét cikkünk után teljes terjedelmében közöljük); **Maja Kados**, Izrael budapesti nagykövete és **dr. Schöner Alfréd** főrabbi. Az emlékbeszédek között a **Scheiber iskola Salom kórusát** hallhattuk **Klein Judit** énekesnő-művésztanár karvezetésével.

Maja Kados azzal kezdte a beszédét, hogy az „Emlékezz!” ősi zsidó kötelességét a Tóra újra és újra megemlíti, talán azzal a határozott szándékkal, hogy a parancs teljesítését ne bízza a véletlenre. Majd – mintha csak a rendezvény

Mester Tamás és Maja Kados

diákokat megszólító eleméhez kapcsolódott volna – a diplomata föl-
tette a kérdést: *ha a még élő tanúk nem lesznek többé, akkor ki fogja megőrizni és az utódoknak átadni az emlékeket?*

Mi lesz azokkal a történetekkel, amelyeket a túlélők nekünk még elmeséltek? És ha ők elmennek, akkor ki fogja ezeket továbbadni? Maja Kados megindító módon beszélt a holokauszt magyar mártírjairól: mint fogalmazott, ha itt, a Kozma utcai temetőben körülnézünk, akkor a sírköveken olvasható nevek alapján megformálódik a magyar zsidó történelem – de kirajzolódik a hiány is, hiszen nagyon sokan vannak azok, akik itt nyugodnának, ha nem történt volna meg a holokauszt. Ezért nemhogy itt, de a legtöbbször sehol sem lelhető fel a sírja, mert a gyilkosok megfosztották őket annak a méltóságtól is, hogy végtisztességben részesüljenek. A nagykövet a beszédét azzal zárta: Izrael Állama és a világ zsidósága közösen osztózik abban a felelősségben, hogy a

mártírok emlékezete és története soha ne halványulhasson el.

Dr. Schöner Alfréd főrabbi előljáróban *Gergely Ágnes: Temető Pannóniában* című versének soraival szökött a megjelentekhez. Ez a megrendítően nagy vers így kezdődik: „Szép, hosszú tér megannyi kő és cipruslomb alatt – / nevét ha kérde, azt mondják: / a Kozma utca 6.”, és ez az utolsó versszak: „Ne hidd, hogy jobb a semminél / egy pusztá számadat. / Itt éltél. Több vagy holtan is, / mint Kozma utca 6.” Majd Habakuk prófétát idézte: „A kő is kiált a falból!”

Arra a kérdésre, hogy mire tanít minket Auschwitz – ahol a főrabbinak 39 családtagja veszett oda –, azt a választ adta: többek között arra tanít, hogy minket a vészorkszakban nem védett meg senki, nem védett a törvény sem, hanem éppen ellenkezőleg, diszkriminált. A pusztítás során megszűntek, eltűntek teljes közösségek, megölték szeretteinket, köztük másfél millió gyermeket, újszülötteket, akik sem beszélni, sem kérdezni nem tudtak

Dr. Schöner Alfréd

Fotók: Mazsihisz.hu / Ritter Doron

Dr. Veró Tamás

még, és a világból talán csak édesanyjuk illatát érzékelték. Majd hozzátette: *a zsidó fájdalom, a zsidó sors a mélyben összeér, akár a tengerszemek forrása a föld alatt.*

Schöner főrabbi megrázó képpel érzékeltette annak a 600 ezer magyar hittestvérünknek az elvesztését, akikre most emlékezünk. Mint elmondta: ha minden egyes áldozatért akár csak egyetlen percre is felállna az ország népe egy néma főhajításra, akkor 486 napig, azaz 13 hónapig megállna itt az élet... És a zsoltár híres sorát idézte: „Gyászomban téged hívtalak, Örökkévaló Istenem!”

Az emlékbeszédek elhangzása után a megjelentek elhelyezték az emlékezés kavicsait az áldozatok és a munkaszolgálatosok emlékművénel.

A megemlékezésen részt vettek magyar holokauszt túlélők; a diplomáciai testületek képviselői; magyar zsidó szervezetek vezetői; a Mazsihisz-BZSH főrabbijai, főkantorai, intézményvezetői. Ott volt Károlyi K. László, a Mazsihisz-BZSH főigazgatója; dr. Kunos Péter elnöki főtanácsadó; dr. Nógrádi Péter Mazsihisz-alelnök. A magyar kormányt Baráth Ernő dandártábornok, a Honvédelmi Minisztérium humánpolitikáért felelős helyettes államtitkára képviselte. A rendezvény moderátora dr. Németh Tamás volt.

Mester Tamás megemlékező beszéde

„A vészorkszak jelképezi a zsidó nép gyengeségét, amely amióta elvesztette hazáját, védtelen maradt. Erre a gyengeségre az örök válasz a zsidó nép függetlensége az ősi földön. Ma is számos veszély leselkedik a zsidó népre, de a zsidó állam lehetővé teszi, hogy szembeálljon a veszélyekkel. Olyan világban élünk, amely távol áll a népek testvériségétől. A zsarnokság és a zsarolás szelleme uralkodik a megbocsátással szemben, más mércével mérik az igazságot a nagyok és mással a kicsik számára.”

Az idézet, melynek keltét és szerzőjét fel fogom fedni, üzenet nemcsak a mának, hanem a mindenkor jelennek. Mi a motivációja annak, hogy 82 évvel 1944 rettenete után immár a sokadik generáció zárandokol el ide, a Budapesti Zsidó Hitközség Központi Temetőjébe?

Az én ötvenes-hatvanas generációm a szüleinkre, nagyszüleinkre, egyenes és oldalági felmenőinkre való örök megemlékezés kötelezettsége hozza ki minden kora ősszel, nagyünnepeink előtt. Kétféle módon hordozza generációm a vészorkszak áttételes sebeit: vagy olyan családban nőttünk fel, ahol a szülők, nagynénik, nagybácsik mindent elmeséltek nekünk a borzalmakról, ahogy egy barátom mondja: „mi Mauthausennel keltünk és feküdtünk”, annyit mesélt a nagypapa a lágerről. Mások pedig mindent elfojtottak magukban, csak az elejtett mondatok hordozták a fájdalmukat: „Ma lenne 30 éves Editke; tisztára úgy nézel ki, mint áldott emlékü Vera nénéd, akit nem ismerhettél; szegény mártírhalált halt Jenő bátyám hogy szerette a péntek esti diós halat...”

Megannyi sorstragédia egy félmondatba zsúfolva, melyet az én generációm is hordoz magával.

Mi, az említett ötvenes-hatvanas korosztály e történeteket, emlékfoszlányokat továbbadtuk gyermekeinknek, akik fiatal felnőttként szép számmal itt is jelen vannak, de ők, a jelen fiataljai mit fognak mondani az ő gyermekeiknek, hogy miért és mire is emlékezünk?

A holokauszt nem az egyedüli népirtás a történelemben: örmények, romák, a délszláv testvérháború etnikai tisztogatásának halottai, a ruandai tuszik, a kambodzsai áldozatok és más közösségek tragédiái mind saját történelmi körülményeik között értelmezendők, és emléküket megőrzendő. Az európai zsidóságot ért második világháborús tragédia egyedisége abban rejlik, hogy *a náci rendszer célja nem egyszerűen a zsidók elűzése vagy leigázása volt, hanem Európa teljes zsidó lakosságának megsemmisítése.*

Az akkori modern állami és bürokratikus rendszert teljes egészében a népirtás megvalósításának szolgálatába állították: közigazgatás, csendőrség, vasúti rendszer, anyakönyvi nyilvántartások és mindenekelőtt jogfosztó törvények segítettek a holokauszt végigvitelét.

E tragédia nehéz emlékezete teremti meg az alapot arra, hogy amíg a világ világ, leszámazóink minden szeptemberben eljöjjenek ide fejet hajtani a mártírok emléke előtt, azonban a mai megemlékezésnek aktuális áthallása is lehetséges. A bevezető idézetből visszaidézve egy mondatot: „Olyan világban élünk, amely távol áll a népek testvériségétől.”

Pedig nagyon egyszerű belátni: egyikünk gyermekének az élete ugyanúgy érték, mint a másikunk gyermeké; egyikünk családjának a biztonsága ugyanúgy emberi jog, mint a másikunk családjának biztonsága. Az egyik elismerése nem követeli, nem követelheti meg a másik megtagadását.

Felfedve a felvezető gondolatok keltét: 1975, azaz jó ötven esztendővel ezelőtt. S mindenki maga döntse el, hogy mennyit haladt a világ azóta.

Ha a 2023-as hamaszista terrorcselekmény-sorozatát és az azóta a nyugati világban kibontakozó – újabban egyesek által itthon is meghonosítani kívánt – radikális iszlámizmust eltűrő, adott esetben támogató folyamatokat veszem górcső alá, úgy azt gondolom, hogy van mit tennünk magyar zsidóként e téren.

1975-ben az idézett szöveget a vészorkszak áldozatainak izraeli emléknapján mondta el az akkori miniszterelnök, *Jichák Rabin*. Ha valaki, ő tudta, hogyan kell harcolni az ellenséggel szemben, mikor van itt a megbékélés ideje, és halálával adott örök tragikus leckét arról, hogy egyik szélsőség sem jobb a másiknál.

Drága, vészorkszakban elhunyt, valamint Izrael Államért életüket adó mártírjaink emlékét őrizzük meg az idők végezetéig! Ahogy a Tórában áll: *Lo tiskách – Ne felejtis! Zichronam livráchá! – Emlékükből fakadjon áldás!*

9 770133 350099 2 6017

Dr. Grósz Andor: Egyre erősebbek a vidéki közösségeink

Annak ellenére, hogy Budapesttől több mint kétszáz kilométerre tartottak a Mazsihisz hitközségi elnökeinek országos munkaértekezletét, mégis fővárosi eseményekről, az elmúlt időszak palesztinpárti tüntetéseiről alakult ki intenzív párbeszéd. A nyíregyházi találkozón **dr. Grósz Andor** elnök nem csupán az elmúlt időszak eredményeiről számolt be, de tájékoztatást adott a Szövetség előtt álló feladatokról is.

A tanácskozáson a Mazsihisz özszes vidéki taghitközségének vezetője mellett a BZSH képviselőjében – **Mester Tamás** elnök akadályoztatása miatt – **dr. Róna Iván** vezető előljáró volt jelen. A házigazda a **Färber György** által vezetett nyíregyházi hitközség volt, a nyitó- és záróimát **Csatlós Tamás** rabbijelölt mondta. A megbeszélésen részt vett **dr. Kunos Péter** elnöki főtanácsadó is.

A munkaértekezleten dr. Grósz Andor ismertette a hitközségi elnökökkel a magyar kormánnyal kialakult együttműködés eddigi főbb eredményeit. Szerinte az egyik legfontosabb tény, hogy a Mazsihisz a protokolláris gesztusokon túlmutató partneri viszonyt ápol a kabinettel. Az elnök jelzésértékűnek tartja, hogy **Magyar Péter** – akkor még kijelölt miniszterelnökként – egyik első hivatalos programja a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapján a Páva utcai Holokauszt Emlékközpontba vezetett, több leendő minisztere társaságában.

Dr. Grósz Andor a nyíregyházi megbeszélésen közölte: három és fél éve elnöki programja egyik fő pontja

Középen dr. Nógrádi Péter, jobbra Fináli Péter, balra dr. Grósz Andor
Fotók: Ritter Doron

a vidéki zsidó élet felvirágoztatása volt, és az azóta eltelt idő bebizonyította, hogy „jó úton haladunk a vidéki közösségek megerősítésében”. Példaként debreceni, győri, hódmezővásárhelyi, soproni, szegedi, miskolci és nyíregyházi beruházásokat, eredményeket, programokat, valamint olyan sikeresen befejezett projekteket sorolt fel, mint például a nagy számban elkészült, teljes körű vidéki temetőfelújítások.

Az elért eredmények számbavétele után szóba kerültek a palesztinpárti kontösbe bújtatott, budapesti antiszemita megmozdulások, amelyekkel kapcsolatban a résztvevők aggodalmukat fejezték ki. Dr. Grósz Andor megerősítette, hogy a Mazsihisz mind a nyilvánosságban, mind a kormányzati szereplőkkel és a hatóságok képviselőivel folytatott egyezte-

téseken következetesen képviseli azon álláspontját, hogy a tüntetők látszólag „a palesztinok szabadságáért” harcolnak, a valóságban azonban terroristákat éltenek és Izrael, valamint a teljes zsidóság vesztét hirdetik.

Az elnök beszámolt arról is, hogy sikerült jelentős eredményeket elérni a holokausztütlélők kedvezményes szeretetkórházi ellátásában, és arra biztatta vidéki hittestvéreit, hogy szükség esetén ők is vegyék igénybe a szóba jöhető ellátásokat.

Az értekezleten dr. Róna Iván, a Mazsihisz turisztikai igazgatója számolt be az ágazat ez évi eredményeiről. Mint mondta, a bevételek jól alakulnak, és ha nem jön közbe váratlan esemény, akkor sikerülhet elérni a tervezett célokat.

Az elnökök országos találkozója

In memoriam Kiss József

Az Új Élet előző, 2026. szeptember elsejei számának 7. oldalán az In memoriam Kiss József (1843–1921) című cikk szövegében hivatkozott kordokumentum, az 1913. november 30-i „Kiss József-ünnep” meghívójának fotója helyhiány miatt kimaradt. Hogy olvasóink láthassák, ezennel pótoljuk.

Färber György

lehetőséget adott arra is, hogy azok a körzetek, amelyekhez még nem érkezett belőle, kézhez kaphassák a Mazsihisz támogatásával most megjelent új imakönyvet. A hétköznapi és ünnepi imarendeket egyaránt tartalmazó szidurt **Balla Zsolt** németországi tábori rabbi szerkesztette. A megbeszélésen elhangzott, hogy mi-

vel az új imakönyv a héber szefárd kiejtését követi, hamarosan lesz egy askenázi változat is. Ennek elkészítését **dr. Fröhlich Róbert** országos főrabbi vállalta.

Végül a jelenlévők – **dr. Nógrádi Péter** alelnök javaslatára – megszavazták dr. Grósz Andor elnöki beszámolóját.

A Dohány utcai zsinagógában elkezdődött a fiesta

Így indult a 28. Zsidó Kulturális Fesztivál

A Dohány utcai zsinagógában **Ámon Betti** köszöntötte a közönséget a 28. Zsidó Kulturális Fesztivál nyitónapján, majd átadta a szót **Mester Tamásnak**. A BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke mindenekelőtt a magyar zsidóság kulturális szerepéről és felelősségéről beszélt. Felidézte Palágyi Lajos 1893-ban az Egyenlőség hasábjain megfogalmazott gondolatait arról, hogy a zsidó polgárságnak kiemelkedő feladata van a magyar irodalom, tudomány és kultúra gazdagításában. Mint hangsúlyozta, ez a küldetés semmit sem veszített jelentőségéből: a zsidóság a hazához hűen ma is alakítója és gazdagítója a közös magyar kultúrának.

Egy régi Kellér Dezső-anekdotával azt is megmutatta, milyen abszurdá válhat az antiszemitizmus, ha szembeállítják a zsidó alkotók teljesítményével. Kellér munkaszolgálatosként egy nyilas őrpárancsnok előtt kénytelen volt szemlesütve elismerni, hogy ő írta több, széles körben ismert magyar dal szövegét. Az ő végül csak azt kérdezte: „Hát nem találtak egy rendes keresztény embert, aki megírta volna ezeket a dalokat?”

Mester Tamás beszédében ugyanakkor a jelen kihívásairól is szólt. Arról, hogy a közös magyar és zsidó kultúrát ma is következetesen képviselni kell, és meg kell erősíteni azt az európai kulturális örökséget, amely-

Mester Tamás BZSH-elnök

ben a görög-római, a zsidó és a keresztény hagyomány évszázadok óta egymásra épül. Szavai szerint a kultúra éppen azért különösen fontos, mert képes hidat teremteni emberek, közösségek, múlt és jelen között.

Kitért a közelmúlt budapesti eseményeire, a zsidóságot érő fenyegetésekre és a nyugat-európai példákra is, amelyek szerint figyelmeztetnek arra, milyen veszélyeket hordoz a szélsőségeség tényerése. Úgy fogalmazott: a kultúra az egyik legfontosabb eszközünk a békésebb világ felé vezető úton.

És éppen innen volt szép az átvezetés az este főszereplőjéhez. Mert Mester Tamás szerint a zsidó kultúra nem csupán nagy alkotók és történelmi személyiségek nevében él tovább, hanem a zenében, az ételekben, a humorban, a családi emlékekben és mindabban, amit közösen megélünk. A Zsidó Kulturális Fesztivál pedig ezt a gazdagságot gyűjti össze és teszi élővé évről évre.

Ilyen felvezetés után érkezett meg a **Gipsy Kings by Diego Baliardo**,

melynek a flamencót, a rumbát és a spanyol dallamvilágot ötvöző zenéje jól példázza, hogy az eltérő hagyományok nemcsak békésen megférnek egymás mellett, hanem valami egészen új és magával ragadó születet belőlük.

Már az első percekben érezni lehetett, hogy ez nem az a koncert lesz, amelyen az ember kényelmesen hátradőlve figyeli a színpadot. A nyár végi hőség amúgy is fűlledtette a levegőt, de amikor megszólaltak a gitárok, mintha még egy fokkal feljebb csavarták volna a hőmérsékletet.

Aztán egy ponton egyszerűen elszabadult az este. Nagyjából a koncert felénél a zenekar elkiáltotta magát: Que emiece la fiesta! – Kezdődjön a buli! És tényleg elkezdődött. Mintha erre a mondatra várt volna mindenki. Egyik pillanatról a másikra emberek pattantak fel. Először néhányan, aztán egyre többen. Fiatalok és idősebbek, párok és egyedül érkezők, olyanok, akik addig csendben hallgatták a zenét, és

olyanok is, akik már az első percekben együtt mozogtak a ritmussal.

A Dohány utcai zsinagóga padso-rai között egyszer csak táncoló embereket lehetett látni. És amikor felcsendült a *Baila Me*, a közönség énekelt, tapsolt, táncolt, jött-ment ide-oda. A zene pedig újra és újra magával rántotta azokat is, akik eredetileg talán csak egy jó koncertet szerettek volna meghallgatni.

Különös és nagyon szép látvány volt. Mert arról szólt, hogy a kor ezen az estén mintha elvesztette volna a jelentőségét. Közel százéves emberek éppúgy ropták a padsorok között, mint egészen fiatalok.

Ahogy az a körülbelül nyolcvan-éves bácsi is, aki mellettem ült. Az este elején még arról vitakozott a feleségével, hogy hazamenjenek-e. Aztán jött az egyik Que emiece la fiesta!, és valami megváltozott. A bácsi egyszer csak felpattant – és táncra perdült. Nem óvatosan, nem csak egy kicsit, hanem úgy, ahogy akkor táncolunk, amikor teljesen átadjuk magunkat a zenének. A felesége pedig ott mozgott a ritmusra mellette. A koncert végén pedig már egészen más hangulatban készültek az indulásra. A bácsi csak ennyit mondott a feleségének: Otthon meghallgatjuk az egész albumot.

Nem tudom, végül valóban meghallgatták-e. De nagyon szeretném azt hinni, hogy igen.

Mert talán éppen ezért volt olyan különleges ez az este. A Gipsy Kings ugyanis nem csupán régi, jól ismert slágereket hozott el a Dohány utcai zsinagógába, hanem életörömet is. Azt az ösztönös, felszabadult örömet, amelyhez nem kell magyarázatot, és amelyhez nem kell ugyanabban a generációban születni. Elég hozzá egy gitár, egy jó dallam és egy mondat: Que emiece la fiesta! És már indul is a tánc.

Riedl Annamária

A Gipsy Kings by Diego Baliardo

Fotók: Ritter Doron

Professzorrá nevezték ki dr. Zima András

Dr. Zima András, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (OR-ZSE) Történelemtudományi Tanszékének vezetőjét, a Páva utcai HDKE igazgatóját szeptember elsejével egyetemi tanárrá nevezte ki **Baka András** köztársasági elnök **Lannert Judit** oktatási és gyermekügyi miniszter javaslatára.

Dr. Zima András Budapesten született. Egyetemi tanulmányait Szegeden és Budapesten végezte. 1998-ban történelem szakos diplomát szerzett az ELTE BTK-n. Posztgraduális tanulmányait az OR-ZSE Zsidó Vallástudományi Doktori Iskolájában

folytatta. 2013-ban szerzett PhD-fokozatot. 2022. július 1-től a Holocaust Dokumentációs Központ és

Emlékgyűjtemény (HDKE) igazgatója, 2019. augusztusától az OR-ZSE Történelemtudományi Tanszékének vezetője.

Fő érdeklődési területe a modernizálódó neológ és cionista középréteg világa a dualizmus idején, a két világháború között, illetve a soát közvetlenül követő években, valamint a sajtódiskurzusokban megjelent csoportstratégiák, az új jelenségek kulturális adaptálásának mechanizmusai.

Gratulálunk Zima professzornak, és további sikereket kívánunk neki szakmai pályafutásában.

A Lauder Alapítvány megszűnteti az iskolák támogatását

A Ronald S. Lauder Alapítvány bejelentette, hogy 2027-ben fokozatosan kivezeti a zsidó iskolahálózat hét európai intézményének alapítványi támogatását. Ugyanakkor a folyamatos finanszírozás lezárásaként 75 millió dollárral segíti az intézményeket.

A döntés a budapesti Lauder Javne oktatási komplexum mellett az athéni, bécsi, berlini, prágai, római és szófiai zsidó tanintézeteket érinti.

A bejelentés új fejlemény ugyan, de egy hosszabb ideje előkészített folyamat lezárása. A filantróp oktatási missziója bécsi amerikai nagykövetségi szolgálata idején indult: 1987-ben felkeresett egy óvodát, amelyet a Szovjetunióból Ausztriába áttelepülő zsidó családok gyermekei számára hoztak létre. A látogatás után elhatározta, hogy épít egy iskolát, ennek érdekében fokozatosan megvásárolta a szomszédos lakásokat. Az alapítvány a következő évtizedekben több száz millió dollár ráfordítással mintegy harminc iskolát nyitott Kelet-Európában, köztük olyan közösségekben is, amelyekről sokan úgy gondolták, hogy a zsidó élet teljesen eltűnt onnan, írja **BS** a *Szombatban*.

Ronald Lauder már évek óta jelezte, hogy fokozatosan visszafoghatja nemzetközi programjainak támogatását. Az alapítvány fennállásának 30. évfordulóján, 2017-ben arra kérte a többi adományozót, hogy kapcsolódjanak be az európai zsidó oktatás támogatásába. A távlati cél az európai iskolahálózat önfenntartóvá válása volt; Lauder elképzelése szerint az alapítványi támogatást a folytonosság érdekében idővel a szülőknek, a helyi közösségek filantrópjainak és a támogatók új generációjának kell átvenniük.

A bejelentés szerint az intézmények egy összesen 75 millió dolláros végső támogatást kapnak, amiből 40 milliót új iskolaépületekre és a létesítmények fejlesztésére fordítanak, a fennmaradó összeg pedig a működési költségek fedezését szolgálja 2028-ig, emellett a közösségek átállását segíti.

A döntés az üzletembernek azt a meggyőződését tükrözi, miszerint a filantrópia feladata nem az állandó függőség kialakítása, hanem a támogatott közösségek megerősítése és az önálló működésre való képesség tétele.

A közlemény szerint az alapítvány a jövőben is aktív marad, ugyanakkor nem részletezte, hogy 2027 után mely területekre kíván összpontosítani. Az elmúlt években Észak-Amerikában is elindítottak oktatási kezdeményezéseket, például a Lauder Impact Initiative programot, amely a nem ortodox zsidó iskolák csökkenő beiskolázási trendjének megfordítását célozza.

Ronald Lauder továbbra is elkötelezett támogatója marad a zsidó oktatásnak, valamint a művészetek, az oktatás, az orvosi és tudományos kutatás, Izrael, a zsidó közösségi élet, illetve más kulturális és társadalmi ügyek támogatásának – fogalmaz a híradás. Egy júliusi interjúban fel-

Ronald S. Lauder a szófiai Lauder iskolában

szólította a filantrópokat, hogy összesen egymilliárd dollárt fordítsa-

nak Izrael nemzetközi megítélésének javítására.

Nyári felújítások vidéki temetőinkben

A Mazsihisz támogatásával folytatódott a nyári temetőrendezések és karbantartások vidéken. Az értékmérés legfrissebb eredményeiről **Tamás Péter**, a Szövetség vidéki temetőrendezésért felelős csoportvezetője adott tájékoztatást.

A munkálatok többnyire kaszálást, növényzetirtást, míg egyes helyszíneken komolyabb sírkőjavítási feladatokat is magukban foglaltak. A nagyszabású temetőrendezésekben számos helyen kiemelt partnerként működött közre a Szól a Kakas Hagyományörző Alapítvány, amelynek vezetője **Blajer Gábor**, a nagykállói hitközség elnöke.

Abécésorrendben haladva az alábbi településeken végeztek el a szükséges munkákat: Balkány (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), Bicske (Fejér megye), Buj (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) – itt az említett alapítvány jóvoltából idén már másodszor kaszáltak, a tervek szerint pedig ősszel sor kerül a harmadik, egyben utolsó idei rendbetételre –, Csabdi (Fejér megye), Császló (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye).

A Fejér megyei Enyingről bővebben kell szólnunk, mert itt kiemelkedő munkát végzett a lauderes MICVE tábor (Kibuci bucik) csapata. **Merényi Szonja** beszámolója szerint a Mazsihisz által támogatott táborozás során a temetőt teljesen kitakarították, a burjánzó növényzetet eltávolították, így a sírkert képe csodásan átalakult. A munkálatok közben kiderült, hogy a vártnál is több sír található itt, és rendkívül sok a kidőlt, nehéz sírkő. A tisztítási és állagmegóvási feladatokat elvégezték, de a ledőlt kövek felállítása – ahogy más helyszíneken is – további szakipari munkát igényel. A közösség bízik benne, hogy a jövőben szakemberek segítségével ezt is be tudják majd fejezni.

Merényi Szonja hangsúlyozta: hatalmas segítséget jelentett, hogy **Winkler Miksa** idén is a csapattal töltött egy napot, és szak tudásával a tőle megszokott módon segítette az értékmérést. A táborozók számára a fizikai munka mellett a közösségépítés, a tanulás és a meghitt szombatfogadás tette teljessé a hetet.

Megtörtént a temetőkert gondozása továbbá Hajdúböszörményben (Hajdú-Bihar megye), Hídvégárdón (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Kajászón (Fejér megye), Kántorjánosiban (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), Kókán (Pest megye), Makón (Csongrád-Csanád megye), Nagykátán (Pest megye), Pácínban (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), valamint Sarkadon (Békés megye), ahol a növényzet rendezésén túl komoly fizikai értékmérés is zajlott: **Csapi István** mester jóvoltából számos megdőlt, sérült sírkövet állítottak helyre. Sárospatakon (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) a pácinihoz hasonlóan idén már harmadik alkalommal kaszáltak. Szentmártonkátán (Pest megye), Tinnyén (Pest megye) és Tiszaladányban (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) is elvégezték a temetőben a karbantartási munkálatokat.

Sarkad, Csapi mester munkája

Ismét indul a Holokauszt Emlékközpont akkreditált tanártovábbképzése

Idén ősszel ismét elérhető a Holokauszt Emlékközpont *Füstbe szállt életek* című, akkreditált távoktató tanártovábbképzése, amely online, otthonról is teljesíthető.

A képzés a lengyel, a német és a magyar zsidóság holokauszt előtti életének bemutatásával kezdődik. Ennek segítségével a résztvevők megismerhetik az egyes közösségek közötti hasonlóságokat és különbségeket, valamint azt a sokszínű világot, amelyet a holokauszt pusztítása semmisített meg. A kurzus arra is lehetőséget ad, hogy a háborús években üldözött és meggyilkolt zsidó embereket ne csupán tehetetlen áldozatokként, hanem saját történettel, személyiséggel és közösségi élettel rendelkező emberekként ismerjék meg.

Az első konzultációra **2026. szeptember 25-én, pénteken, 16 órakor** kerül sor a Holokauszt Emlékközpontban. A résztvevők ekkor megismerhetik a kurzus menetét és a teljesítés követelményeit, valamint ingyenes tárlatvezetésen vehetnek részt az intézmény állandó kiállításán.

Jelentkezési határidő: 2026. szeptember 20.

Jelentkezni az oktatás@hdke.hu e-mail-címen lehet.

Új szidurokat kapnak a zsinagógai körzetek

Megkezdődött a *Somér Jisráél* című új, szefárd fonetikus kiejtéssel írt szidur kiszállítása a Mazsihisz taghitközségeihez és a BZSH templomkörzeteihez. A **Balla Zsolt** rabbi szerkesztésében és fordításában megjelent imakönyv különleges mérföldkő a hazai hitéletben.

A monumentális kötet a Mazsihisz anyagi támogatásával, izraeli nyomdában készült, igényes bőrkötésben, magas minőségű papíron. A szidur célja, hogy korszerű, egységes és méltó formában segítse a közös imádkozást, és hozzájáruljon a zsidó hagyomány továbbadásához.

A Mazsihisz egy alapkészletet térítésmentesen biztosít minden taghitközsége és templomkörzete számára, így hamarosan a közösségekben is kézbe vehetik az új imakönyveket.

Azok a közösségek, amelyek az alapkészletnél több példányt szeretnének, 3000 forintos kedvezményes áron rendelhetnek további szidurokat. Így a Somér Jisráél nemcsak a zsinagógák polcaira kerülhet, hanem egyre több hívó saját, személyes imakönyve is lehet.

Több területen is javultak a feltételek a paksi temetőben

Elkészült a víziközmű-beruházás az izraelita temetőben, a műszaki átadást a közelmúltban tartották.

A július közepén megkezdett munkálatok során negyven folyóméteren épített ki szennyvíz- és ivóvízvezetékét közműcsatlakozásokkal a kivitelező Bau-Team Kft. – írta meg a TelePaks nyomán a *Teol.hu*. **Horváth Zoltán** tanácsnok, a hármas számú választókörtzet önkormányzati képviselője (PDF) elmondta, hogy a megvalósítás határidőre, jó minőségben készült el, valamint megköszönte a lakosság türelmét.

Idén áprilisban döntött a képviselő-testület arról, hogy a Mazsihisz által tervezett új ravatalozó, emléképület és mosdó létrehozásához szükséges ivóvíz-, valamint szennyvízbekötő-vezeték kiépíti, az elkészült bekötővezetékek tulajdonjogát pedig „egyházi hitéleti ingatlan megvalósítása” céljából térítésmentesen átruházza a Szövetségre, ezzel támogatva a projektet.

A terület előkészítése érdekében a paksi önkormányzat tavaly önkéntes napot hirdetett azzal a céllal, hogy a résztvevők közösen takarítsanak ki egy jókora részt az Imre utcai zsidó temetőben. A városvezetés, különböző intézmények és civil szervezetek tagjai dolgoztak együtt.

A megvalósítás határidőre, jó minőségben készült el, derült ki az átadón

Forrás: TelePaks

Bár micvó Szegeden

Meghitt és örömteli szombat délelőttön tartották **Doszpod-Kisléghy Márton**, héber nevén Boáz ben Mose Dániel bár micvóját a szegedi Új Zsinagógában. Közel negyven fő: családtagok, barátok és hittestvérek kísérték el a fiatalembert a zsidó felnőttkorba vezető fontos állomáson. Az ünnepi alkalomról **Kendrusz Attila**, a hitközség vallási vezetője számolt be.

A bár micvó a zsidó fiú életének egyik meghatározó eseménye: ettől a naptól vallási értelemben maga is felelősséget vállal a micvák, vagyis a parancsolatok megtartásáért. Márton ezen a szombaton a Tóra elé lépve nemcsak egy fontos közösségi hagyomány részévé vált, hanem tanulmányainak és felkészülésének eredményét is megmutatta a jelenlévőknek.

Kivételes jelentőséget adott az ünnepnek, hogy ezen a szombaton a Ki távo hetiszakaszt olvasták. A szidra egyik központi motívuma az első termés, a zsenge bemutatása: őseink az Ígéret földjére érkezve halálával vitték el az Örökkévalónak munkájuk első gyümölcseit.

Ez a motívum különösen szép párhuzamot kínált Márton bár micvójához. A fiatalember ezen a napon jelképesen maga is megérkezett a zsidó felnőttkorba, és bemutatta az elmúlt időszak tanulmányának, felkészülésének és kitarításának első gyümölcseit.

– Felemelő érzés volt látni, ahogy Márton a Tóra elé lépett, és hivatalosan is a zsidó férfikorba lépve, magára vette a parancsolatok betartásának felelősségét. Hatalmas büszkeséggel hallgattuk őt – fogalmazott Kendrusz Attila.

A szertartást jó hangulatú ünnepi ebéd követte.

Fotó: Kisléghy Ágnes

Szívből gratulálunk Doszpod-Kisléghy Mártonnak, Boáz ben Mose Dánielnek, és reméljük, hogy a

Tóra tanítása, a közösség szeretete és az ezen a napon átélt élmények egész életében elkísérik.

A klezmer két arca

Amikor Budapest és Pozsony egy ritmusra dobban

Ámon Betti bevezetőjében Budapest és Pozsony találkozásáról beszélt a Dohány utcai zsinagógában, de a Fesztivál második estéjén nem egyszerűen két város, hanem két zenei világ lépett párbeszédbe egymással.

A műsort a több mint harmincéves múltra visszatekintő **Preßburger Klezmer Band** kezdte. A pozsonyi együttes 1995-ben alakult első szlovák klezmerzenekarként, és az évtizedek során sajátos, sokszínű zenei világot teremtett. A zsidó hagyományok mellett balkáni és keleti motívumok, szlovák és roma népzenei elemek, valamint jazzes, reggae-s és latin hatások

A Preßburger Klezmer Band

is megjelennek repertoárjukban, most viszont elsősorban a muzsikájuk líraibb, lágyabb, olykor kifejezetten spirituális oldala került közel a hallgatókhoz. Dallamaikkal messzi tájakra is elkalauzolták a közönséget, felidéződött Marrákes egyedülálló atmoszférája, majd egészen más hangulatban a sábbát meghitt világa. És természetesen nem hiányozhatott a klezmer egyik legismertebb, legtöbbször énekelt dala, a *Tumbalajka* sem.

Az együttes hangzásának egyik különleges színe **Snezana Jovic-Werner**, aki harmonikán játszik, emellett énekel is. Egy észak-szerbiai kisvárosban nőtt fel, és eredetileg zongorázni szeretett volna. Édesanyja azonban úgy vélte, ez a hangszer túl drága lenne a család számára, így Snezana végül harmonikázni tanult. Tíz évvel később már Pozsonyban, a Színművészeti és Zeneakadémián folytatta tanulmányait. Saját vallomása szerint mindig inkább másokkal együtt szeretett játszani, mint egyedül. Talán ennek is köszönhető, hogy nem klasszikus szólólistaként, hanem zenekari muzsikusként találta meg igazán a helyét. A szerb népdalok iránti szeretete is közel hozta hozzá a klezmert, amelyben saját folklórjának rokonságát is felfedezte.

Érdekes egybeesés, hogy mindkét klezmeregyüttesnek női harmonikása van. A **Budapest Klezmer Bandben Nagy Anna** tölti be ezt a szerepet immár 1991 óta. Saját megfogalmazása szerint a harmonika szinte véletlenül lett az élete része. Gyermekként volt otthon egy kis tanulóláda, így ezen

A Budapest Klezmer Band

Fotók: Ritter Doron

kezdte meg zenei tanulmányait. Azóta pedig a harmonika a legjobb barátjává vált, egyaránt öröm számára játszani rajta és tanítani.

A koncert második részében aztán szinte pillanatok alatt megváltozott a levegő. A Budapest Klezmer Band muzsikusaik közül még nem mindenki foglalta el a helyét a színpadon, amikor máris „a húrok közé csaptak”. A közönség heves tapsal és éljenzéssel fogadta őket, és ettől kezdve egészen más energiák jártak át a Dohány utcai zsinagóga terét.

A Budapest Klezmer Band több mint három és fél évtizede viszi el szerte a világba a közép-kelet-európai zsidó zenei hagyomány dallamait. Alapítója és vezetője **Jávori Ferenc „Fegya”** Kossuth-díjas zeneszerző, zongoraművész és előadóművész, akinek szerzeményei és átiratai a zenekar koncertjeinek meghatározó részei.

A sodró, temperamentumos számokat egyszer csak egy egészen más hangulatú, megrendítő muzsika váltotta fel. **Gazda Bence**, az együttes hegedűse Jávori Fegyának a Ghetto című színházi előadáshoz komponált zenéjét szólaltatta meg. Joshua Sobol világhírű drámája a vilniusi gettóban játszódik, ahol a háború borzalmi közepette is működött egy színház. Nem volt szükség sok magyarázatra: a dallam önmagában is képes volt emlékeztetni, kérdezni és megszólítani. És természetesen a közönség nem maradhatott odesszai dal nélkül sem: ezúttal az egyik legismertebb, a *Murka* csendült fel.

A zenei kavalkád után érkezett el a műsor egyik legvártabb része. A Kossuth- és Jászai Mari-díjas, a Nemzet Színésze címmel is kitüntetett **Molnár Piroska** elsőként a *Jiddise mámét*, Jack Yellen és Lew Pollack 1924-ben született, azóta világszerte ismertté vált szerzeményét adta elő – és akkor mintha megállt volna a levegő a zsinagógában. A közönség ezután a *Menyasszonytánc* emlékeztető világába is visszatérhetett. A művész Jávori Fegya klezmermusicaljének ősbemutatóján Blumné szerepében aratott sikert, és ezen az estén ismét megszólaltatta a karakterhez kötődő dalokat, köztük a *Tangót* és a *Nem baj, ha lúdtalpas...* című számot. Most azonban nem Mikó Istvánnal, hanem **Barbinek Gáborral**, a Budapest Klezmer Band harsonnájával **Molnár Piroska** elevenedtek meg ezek pillanatok.

A koncert végére pedig már valóban eltűntek a határok Budapest és Pozsony, a lírai és a temperamentumos, a hagyomány és a mai megszólalás között. A két klezmeregyüttes felszabadult, mindent elsőprő közös örömezője igazán méltó lezárása volt ennek a különleges estének.

Riedl Annamária

EMEMA
EMLÉKEZÜNK ÉS EMLÉKEZTESSÜNK ALAPÍTVÁNY

4 NAPOS
AUTÓBUSZOS

TANULMÁNYI ÚT

2026. október 22–25

München-Dachau-Németország

Részvételi díj:
119.900 Ft
(2 ágyas szobában,
1 ágy esetén felár fizetendő,
ellátás: félpanzió)

Jelentkezési határidő:
2026. 09. 20.

Érdeklődni: info@smart-travel.hu

WWW.EMEMA.HU

IZRAELI SZÍNES

A mosolygó napóra árnyékában

Jeruzsálem egyik emblematikus helye, a Machane Yehuda piac Jaffa úti bejáratának túloldalán, a 92. számú ház homlokzatán jókora napórát csodálhatnak meg a járókelők. Készítőjének története nem kevésbé érdekes, mint maga a nem mindennapi alkotás.

1969 elején a jeruzsálemi Katamon negyed kórházának gyógyíthatatlan betegei között egy idős ember feküdt. **Mose Sapira** volt a neve, 1886-ban született az óvárosban. Nagypapja, akit alacsony termete miatt ironikusan „a nagy

A jókedvű napóra

Mordechai rabbi” néven emlegettek, 1853-ban vándorolt be az Országba. Mordechai lánya **Jisráél Áser Sohát Sapira** rabbihoz ment férjhez. A Sapira család a Méá Seárim kerületben élt, így fiuk, Mose a helyi jesivában tanult. Ott találkozott **Arje Leib Gordon** rabbival, aki gyökeresen megváltoztatta az életét, írja **Somos Péter** a *Zsima.hu* portálon.

Gordont zseninek tartották. Litvániában született 1845-ben, 21 évesen avatták rabbivá. Érdeklődött a tudományok iránt is, ezért vegyészmérnöknek tanult Berlinben. Később a cionizmus felé fordult, kivándorolt Palesztinába, ahol hébert és matematikát tanított. A fiatal Sapira minden alkalmat megragadott, hogy beszélgesse ezzel a rendkívüli emberrel – főként tudományról. Különösen a napkelte pontos idejének meghatározása foglalkoztatta őket. Húszéves korára Sapira már alaposan tanulmányozta az asztronómiát, a rabbinikus irodalmat és a Vilnai Gáon írásait, valamint saját megfigyeléseket végzett – mindezt azzal a szándékkal, hogy napórakészítő lesz.

Első munkáján hónapokig dolgozott, és az eszköz működött is – egészen addig, míg egy nap márványlapjai lezuhantak és összetörték. A kudarc ellenére Sapira híre gyorsan terjedt. Egy gazdag amerikai zsidó, **Shmuel Levy** megbízta, hogy szereljen napórát egy újonnan épült házra a Jaffa úton. Az eredetileg négyszintes épületben, amelynek tetejére egy fatorony került, 1908-ban zsinagóga, tanház és vendégház kapott helyet. A homlokzatra Sapira hatalmas, félköríves napórát készített, amelyet különleges formája miatt mosolygó órának neveztek.

A mester neve idővel a zsidó közösségen kívül is ismertté vált. Amikor muszlim vallási vezetők között vita támadt a déli ima pontos idejéről a Szentély-hegyen, egyikük javasolta, hívjanak egy semleges szakértőt – Sapirát –, hogy készítsen ott napórát. A felkéréshez hatalmas pénzüsszeg is társult. Sapirának azonban aggályai támadtak: vallásos zsidó léte szabad-e belépnie a Szentély-hegy területére? Tanácsért **Joszéf Cháim Sonnenfeld** rabbihoz fordult.

A rabbi azt javasolta, kibúvóként kérjen nagyon magas árat. Amikor kiderült, hogy azt is megadják, Sapira úgy döntött, hogy nemet mond a felkérésre, még akkor is, ha netán a felemelnél még nagyobb összeget kínálnának.

A visszautasítás következményekkel járt. Figyelmeztették, jobb, ha elhagyja Jeruzsálemet. Ekkor Petách Tikvába menekült, és ott maradt élete nagy részében. Ott is épített napórát – köztük egy akkoriban különösen modernnek számító, amely a jeruzsálemi időt is mutatta. Bár a veszély idővel feltehetően elmúlt, nem mert visszatérni Jeruzsálembe, csak rövid látogatásokat kockáztatott meg. 1969-ben mégis oda ment vissza meghalni. Az Olajfák hegyén temették el. Sírkövéen ez a felirat áll: Itt nyugszik egy szerény, tiszta erkölcsű ember, napórák építője Jeruzsálemben és Petách Tikván.

Két egyetem is a világ élvonalában az MI területén

Israel technológiai és innovációs jelenlétét erősíti az újabb nemzetközi elismerés: a haifai Technion–Israel Technológiai Intézet és a Tel-avivi Egyetem is bekerült a világ 30 legjelentősebb, mesterséges intelligenciával foglalkozó egyeteme közé.

A két intézmény a 2026-ban közzétett AI Production Capacity Index

rangsorában szerepel, amely 50 egyetemet vizsgál abból a szempontból, hogy mennyire képesek az MI területén tehetséges szakembereket kinevelni, kutatási eredményeket felmutatni, valamint új technológiai vállalkozások elindulását támogatni. A listát az amerikai 5W kommunikációs vállalat állította össze.

A Technion a 25., a Tel-avivi

Egyetem pedig a 28. helyen végzett. A rangsor első három helyét a Stanford Egyetem, a Massachusetts Institute of Technology (MIT) és a Carnegie Mellon Egyetem szerezte meg, őket a Berkeley-i Kaliforniai Egyetem és a kínai Tsinghua Egyetem követi.

A rangsor hat, egyenlő súllyal figyelembe vett szempont alapján készült. Ezek között szerepel az MI-kutatások mennyisége, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos képzések, a startupok létrehozása, a számítási infrastruktúra, valamint az élvonalbeli mesterségesintelligencia-vállalatokkal fenntartott kapcsolatok.

A jelentés szerint a két izraeli egyetem jó eredményében fontos szerepet játszik az akadémiai szféra, az ipar és az izraeli technológiai ökoszisztéma szoros együttműködése. A kutatói és fejlesztői utánpótlást emellett az izraeli hadsereg technológiai és hírszerzési egységeiben szerzett tapasztalatok is erősítik.

A Technion különösen jelentős szerepet tölt be a technológiai szektor utánpótlásának biztosításában: végzett hallgatói olyan nemzetközi vállalatok izraeli kutatás-fejlesztési központjaiban is jelen vannak, mint a Google, a Meta és a Microsoft.

A rangsor készítői kiemelték a két egyetem kapcsolatát az Nvidia izraeli kutatás-fejlesztési központjával, valamint az Intel izraeli tevékenységével is. A jelentés ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy az MI-fejlesztésekhez szükséges számítási kapacitás és infrastruktúra továbbra is korlátot jelenthet Izrael számára.

A Technion az MI-hez kapcsolódó vállalkozások létrehozása alapján még előkelőbb helyen végzett: ebben a kategóriában a világ nyolcadik legelőrebb egyetemének bizonyult. Ezzel több neves amerikai Ivy League egyetemet, köztük a Harvardot is megelőzte.

Uri Sivan professzor, a Technion elnöke szerint annak ellenére kerültek a világ vezető egyetemei közé, hogy erőforrásaik jelentősen szűkebbek számos vezető amerikai és más országbeli intézményénél. Mint hangsúlyozta, a Technion kutatói már a gépi tanulás korai időszakában úttörő munkát végeztek, hozzájárulva ahhoz, hogy Izrael a mesterséges intelligencia területén is vezető szerepet töltsön be.

Sivan szerint ma már az MI-eszközök a munka világának alapvető részét képezik, ezért az egyetem arra törekszik, hogy hallgatói a mesterséges intelligenciához szükséges készségeket erős matematikai, természettudományos és mérnöki alapokra építve sajátítsák el.

A rangsor jól mutatja azt is, hogy Izrael a mesterséges intelligencia globális versenyében kis orszáránt is jelentős szereplő. Az 50-es listán 25 amerikai, négy brit, három kínai és két szingapúri egyetem szerepel – és közöttük két izraeli intézmény is helyet kapott.

Izraelben a legmagasabb a születések aránya

Izraelben 2026-ban ismét emelkedik a zsidó anyák által világra hozott gyermekek száma, folytatva a figyelemre méltó demográfiai fennállást, miközben az ország háborúval, politikai zűrzavarral és fokozott kivándorlással küzd.

A Központi Statisztikai Hivatal (CBS) új adatai szerint 2026 első hat hónapjában 66.753 csecsemő született

Gyerekek Szderot város parkjában

Fotó: Szderot város sajtóosztály

tett zsidó anyáktól, ami 2,6 százalékos növekedés a tavalyi év azonos időszakában regisztrált 65.091-hez képest.

A növekedés nem egyetlen hónapra korlátozódott. A zsidó születések száma márciusban, áprilisban, májusban és júniusban is meghaladta az előző év azonos hónapjának értékét. Júniusban több mint 4 százalékos volt a növekedés 2025 júniusához képest, tájékoztatót a *Szombat*.

A júniussal záruló 12 hónapban 137.343 zsidó csecsemő született Izraelben – ez magasabb, mint a CBS 1996-ig visszanyúló táblázatában szereplő bármely korábbi éves adat. A teljes izraeli népességet tekintve ugyanezen 12 hónap alatt 185.344 gyermek született, ami szintén valamivel meghaladja a legutóbbi, 2021-ben mért 185.040-es csúcst.

Az adatok jelentős fordulatot jeleznek a pandémia előtti születési „baby boomot” követő visszaeséshez képest.

2022-ben az *Algemeiner* arról számolt be, hogy az izraeli születések száma a 2018-as, akkor rekordnak számító 184.370-ről 2020-ra 177.307-re csökkent. Eközben a teljes termékenységi arányszám – vagyis az egy nőre jutó átlagos gyermekszám – a 2019-es 3,01-ről 2020-ban 2,9-re esett vissza. Izrael azonban még ekkor is rendkívüli kivételnek számított a fejlett országok között: termékenységi mutatója jóval meghaladta a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) átlagát.

Az Izraelen belüli hosszabb távú változás még figyelemreméltóbb.

Amikor az *Algemeiner* 2015-ben a CBS adatairól írt, az arab nők átlagosan még valamivel több gyermeket vállaltak, mint a zsidó nők: 3,17-et a 3,11-gyel szemben. Az egykori hatalmas különbség a két népességcsoport között azonban addigra szinte teljesen eltűnt. A 2000-es évek elején az arab nők termékenységi aránya körülbelül 4,3 gyermek volt, míg a zsidó nők nagyjából 2,6.

Azóta ez a viszony megfordult.

Először vihettek a zsidók imakönyvet a Templomhegyre

Először engedélyezték zsidó férfiaknak, hogy imakönyveket vigyenek magukkal a Templomhegyre, amit **Itamar Ben-Gvir** nemzetbiztonsági miniszter is megerősített a Jerusalem Postnak.

A lépésre azután került sor, hogy **Arnon Segal** jobboldali újságíró közzétett egy fényképet zsidó férfiakról, akik imádkoztak és imakönyvből olvastak állítása szerint a Templomhegyen, írta meg a *Neokohn*.

„Egyszerre nincs általános engedély, ez csak az első kísérlet annak felmérésére, képes-e a Közel-Kelet megőrizni a nyugalomát ilyen helyzetben – írta Segal a bejegyzésében, történelminek nevezve az eseményt.

Az izraeli rendőrség a JPost megkeresésére azt közölte, hogy a Templomhegyen „a politikai vezetés utasításával, a helyszínre vonatkozó szabályokkal és az operatív helyzetértékelésekkel összhangban” végzi munkáját, a közbiztonság és a közrend megőrzését szem előtt tartva.

A Templomhegyen érvényes, évtizedek óta fennálló status quo értelmében zsidók és keresztények látogathatják a helyszínt, ám általában nem imádkozhatnak ott, míg a muszlimok számára engedélyezett a vallásgyakorlás.

Az izraeli rendőrség januárban kezdte fokozatosan enyhíteni a zsidó imádkozásra vonatkozó korlátozásokat.

Technion, Haifa

Megjelent az 5787-es, új luáh

A 16 hónapos naptár a korábbiakhoz hasonlóan tartalmazza a legfőbb templomi szokásokat, tudnivalókat a hamarosan beköszöntő újév imarendjéhez, ezenkívül megtalálhatók benne a gyakoribb imák, valamint a hazai zsidó intézmények elérhetőségei is.

Az előszót ezúttal **dr. Cser-Palkovics András**, Székesfehérvár polgármestere írta, aki többek között így fogalmaz: „Hiszem, hogy a zsidó közösség hite, hagyománytisztelete és a rítusaihoz való hűsége mindannyiunk számára példaértékű. Ezek tartják egyben a közösséget a legnehezebb és a legszebb időkben egyaránt, egyre gazdagítva azt a tágabb közeget is, amelyben mindannyian együtt élünk.” Sorait így zárja: „Az 5787. esztendő küszöbén őszintén kívánom, hogy ez az év hozzon békét, egészséget és örömet a közösség minden tagjának. Legyen ez az esztendő a közösség erősödésének, a derűs találkozásoknak az ideje, és adjon e naptár minden ünnepe kapaszkodót a mindennapok kihívásaihoz!”

A luáhot **Radnóti Zoltán** főrabbi, a Budapesti Rabbiság igazgatója szerkesztette **Bencze Réka** és **ifj. Gál Attila** közreműködésével. A szépséges és kreatív dizájn ezúttal is **Tausz Gábor Ezra** munkája. Megvásárolhatják a Budapesti Rabbiságon (Síp utca 12., első emelet) és a zsinagógai körzetekben.

Nádas Péter halálára

Életének 84. évében gomboszegi otthonában elhunyt Nádas Péter Kosuth- és József Attila-díjas magyar író, drámaíró, esszéista, a kortárs magyar irodalom egyik legjelentősebb, világhírű alakja. Halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyar kultúrát és az európai szellemi életet.

Szinte felfoghatatlan: Nádas Péter nincs többé. Hiszen évtizedek óta a mindennapjaink része volt, mert a még életében klasszikussá vált művei által köztünk élt – pontosabban mi éltünk, olvastunk és tanultunk az ő sugárzó intellektusának fényében. Szikrázóan okos ember volt, és döbbenetesen fájdalmas, hogy az előbbi tagmondatot múlt időbe kellett tenni – hiszen Nádas Péter olyan jelenvaló az életünkben, mint az égen a Nap. S hogyan lenne képes a Nap örökre lenyugodni?

Múlt idő, jelenvalóság és emlékezet – munkásságának kulcsszavai ezek. Tőle tanultuk meg – ő pedig egyik mesterétől, Mészöly Miklóstól –, hogy nem elzagodó túpontosan írni, de ugyanilyen pontosan kell gondolkodni, beszélni, azaz: élni. Ehhez pedig kötelező szembenézni elsősorban saját magunkkal, másodsorban pedig azzal a társadalommal, amelynek nemcsak tagjai, hanem alakítói is vagyunk – mármint abban az esetben, ha komolyan vesszük jelenlétünket. És ő komolyan vette, hiszen talán a leg tudatosabban élő és gondolkodó kortársunk volt. Erre a komolyságra oktatott minket regényeivel és esszéivel is – még ha soha nem is állt szándékában didaktikusnak lenni.

Sok éve egyszer már „átélte” és meg is írta a saját halálát – ezúttal azonban nem jött vissza arról az útról, amelyen akkor elindult.

Fakadjon áldás emlékéből!

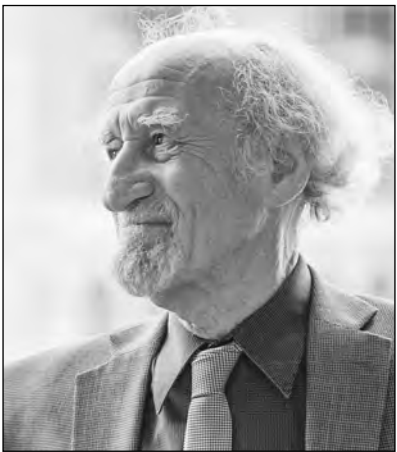

Fotó: University of California, LA

Elhunyt Berend T. Iván

Özvegye, **Radics Katalin** tudatta a nyilvánossággal, hogy Los Angelesben augusztus 30-án elhunyt **Berend T. Iván** történész, Kossuth-díjas egyetemi tanár. A tudós idén december 11-én lett volna 96 éves. Fonódjék be emléke az örök élet kötelékébe!

Akik figyelemmel kísérték az egyik legnépszerűbb tartalommegosztó platformon az elmúlt években közzétett írásait, azok tudják:

Berend T. Iván szinte szó szerint az utolsó pillanatig írt: életére csak az utóbbi pár hétben hagyta el. Egészen addig szikrázó elmével, lenyűgözően széles körű tudással és páratlan éleslátással elemezte a világhírlapokat, s azon belül Magyarországot közéletét. Habár több mint 30 éve elszakadt szülőhazájától, eltéphetetlenül idekötötte élete, munkássága, sorsa – még akkor is, ha éppen ezt az eltéphetetlen szálakat akarták elvenni tőle azok, akik a vélszokorban halálra szánták. Azt rótták fel bűnéül, hogy zsidónak született – ám az élet dicsőségére Berend T. Iván évtizedekkel túlélte a hőhérokat, és példát adott nekünk abból, hogy milyen egy tudós ember, aki nem elefántcsonttoronyban ül, hanem benne a világban, kiapadhatatlan kíváncsisággal és a végső megértésre való törekvéssel.

Utolsó írásában lényegében elbűcsűzött tőlünk, olvasóitól, tanítványaitól és mindazoktól, akik becsülték és szerették. Nem volt önsajnálata a búcsúban, ám volt benne jó nagy adag szellemesség, humor és összekacsintás. Ő is tudta, hogy teljes életet élt, és befutotta azt a roppant elismert szakmai pályát, amire képességei alapján a lehető legméltóbbnak bizonyult. Legyen áldott az emléke!

A Mazsók finanszírozza a holokauszt túlélők szeretetkórházi tartózkodásának második hónapját

Már egy ideje folyik a diskurzus a holokauszt túlélőknek a Mazsihisz Szeretkórházban való ellátása kapcsán. Komoly elégedetlenséget váltott ki, hogy a túlélőknek is térítési díjat kell fizetniük a Szeretkórházban tartózkodásukért. A Mazsók nagyjából három héttel ezelőtt kapcsolódott be a témában zajló megbeszélésekbe, amelyek arra irányulnak, hogy megoldást találjanak erre a problémára – mondta el a *Kibic Magazin*nak **Szabó György**, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (Mazsók) kuratóriumának elnöke.

A megbeszélést augusztus elején **Grósz Andornak**, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) elnökének kezdeményezésére tartották, a résztvevők – **Grósz Andor**, **Szabó György**, **Shemesh Assaf**, a Szeretkórház főigazgatója, **Taly Shaul**, a Magyarországi Zsidó Szociális Segély (Mazs) Alapítvány igazgatója, **Schiffer János**, a Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete (NÜB) elnöke, **Bolgár Judit**, a NÜB elnökségének tagja – pedig egyetértettek abban, hogy a túlélők ellátása prioritás, ezért mindent elkövetnek annak érdekében, hogy mindenki számára megnyugtató megoldás születessen a kérdésben.

A probléma alapvetően az, hogy

nak vagy a hozzátartozójuknak kell kifizetniük.

Szabó György tájékoztatása szerint a megbeszélések során elkezdett körvonalazódni egy megállapodás, amely szerint a Mazsihisz, a Mazsók és a Mazs Alapítvány gyakorlatilag megtéríti a holokauszt túlélők két, bizonyos esetekben akár három hónapi kórházi ellátását. A Mazsók a Szeretkórházban tartózkodás második hónapját fogja finanszírozni, évi 50 millió forint elejéig, erről döntött a Közalapítvány kuratóriuma. A Mazsihisz és a Mazs Alapítvány a további időszakok finanszírozását vállalja majd különféle módokon. Az erről szóló megállapodás véglegesítése a közeljövőben várható.

A Mazsók az 50 millió forintos forráslehetőséget saját vagyonából finanszírozza egyelőre idén szeptember 1-től kezdve 2027 augusztusáig. A Mazsók elnöke szerint ennek az összegnek a birtokukban lévő adatok alapján elegendőnek kell lennie erre az időszakokra. A finanszírozás folytatásáról később fognak tudni dönteni a lehetőségeikhez mérten.

Szabó György arról is beszélt, hogy véget ért az első fázisa annak a kutatásnak, amellyel a Mazsók a holokauszt túlélők második generációjának állapotát próbálja felmérni. A csoportos interjúk befejeződtek vidéken és Budapesten egyaránt.

Kórterem a Mazsihisz Szeretkórházban

Fotó: MTI / Mohai Balázs

bár létezik egy állami, az OEP általi finanszírozás, amely fedezi a betegek orvosi ellátását a kórházakban, az ezen túli szolgáltatásokat azonban már nem téríti meg az állami egészségbiztosítási rendszer. A Szeretkórház esetében ez napi 14 ezer forintot jelent, amelyet az ápoltak-

Három fókuszcsoportos beszélgetések zajlottak Budapesten és Debrecenben, 21 mélyinterjú készült el, jelenleg pedig a kérdőíves kutatás folyik. Ez utóbbi esetében a jelentkezők száma jelentősen meghaladta kitűzött 400 fős létszámot, közel 600 ember regisztrált be a kérdőíves lekérdezésre.

A Mazsók elnöke további adatokat osztott meg, amelyek szerint eddig 205 fő töltötte ki a kérdőívet, 55 százalékuk a fővárosból, 45 százalékuk vidékről. 70 százalék online, míg 30 százalékuk személyesen töltötte ki a kérdőívet. A kérdőíves kutatás addig fog folytatódni, ameddig meg nem lesz a szükséges 400 fő. Vidéken még további kutatások zajlanak az interjúalanyok ajánlásai alapján, hogy olyanokat is elérjenek, akik eddig nem kerültek a kutatók látókörébe.

Szabó György kiemelte, hogy a kutatás kapcsán széles körű együttműködések bontakoztak ki több hitközséggel (Pécsről, Debrecenből, Szegedről, Miskolcra és Budapestről), a Szeretkórházzal, az Olajág Otthonokkal, a Zsidó Közösségi Fórummal (ZSKF), a JDC-vel. Vallási és civil szervezetek kapcsolódtak be a kutatásba, ami a Mazsók elnöke szerint azt mutatja, hogy nagyon nagy az érdeklődés a felmérés iránt.

A kutatás eredményének kiemlézése idén novemberben várható. Ezután össze fognak ülni a zsidó szociális és egészségügyi ellátóhálózat résztvevőivel, hogy kidolgozzanak egy akciótervet azokra a fókuszpontokra, amelyeket kezelni kell. Ezt követően fog megkezdődni a cselekvéshez szükséges források felkutatása.

„A sóletfeszítválozók cionisták”

Alig voltak tüntetők G Ras Izrael-ellenes vonulásán

Míg a palesztinbarátnak mondott Izrael-ellenes tüntetésre alig néhány tucat ember ment el, addig a Sóletfeszítvárra, Magyarország legnagyobb zsidó gasztronómiai és kulturális rendezvényére több ezren látogattak ki.

„Nem a mi szégyenünk, hanem a többség szégyene, hogy ilyen kevesen vagyunk” – a Népszava helyszínen tartózkodó tudósítójá szerint így világosította a Szabadság téren tartott palesztinbarát demonstráció résztvevőit a szervező, **Komáromy Gergely** zenész, művésznevé G Ras.

A Népszava szerint 60-70, a HírTV riportere szerint mindösszesen csak 30-40 tüntető jelent meg az újabb Izrael-ellenes vonuláson. A nagy erővel biztosított rendezvényen így nagyjából minden második tüntetőre jutott egy rendőr.

Ezzel szemben a Városháza parkban jóval nagyobb volt az érdeklődés, az este hatkor záró Sóletfeszítválon már délután fél háromra elfogyott az összes sólet. A szervezők 6 ezer adaggal készültek, nagyobb mennyiséggel, mint tavaly, de ez is kevésnek bizonyult, így minden ed-

digi látogatói rekordot megdöntött az idén tízéves rendezvény.

Mint ismert, a tüntetés helyszíne eredetileg a Városháza park lett volna, de kiderült, hogy ugyanabban az időpontban ugyanott rendezik meg az EMIH szokásos sóletfeszítválját, így végül a Szabadság térről induló palesztin tüntetés útvonala elkerülte a zsidó gasztronómiai rendezvényt.

A Népszava tudósítójának G Ras elmondta, meg van győződve arról, hogy a Sóletfeszítváli látogatóinak többsége is „cionista”, tehát támogatja Izraelnek, ennek az „etnovalási elnyomó entitásnak” a létét.

A megoldás szerinte az lenne, ha a Jordán folyótól a Földközi-tengerig minden egyes ember egyenlő jogokkal élhetne egy „szabad Palesztinában”: zsidók, muszlimok, keresztények, ateisták. Az általa „apartheid államnak” nevezett Izraelnek viszont „semmi keresnivalója nincs” egy szabad világban. Amikor a Népszava tudósítója arról kérdezte, hogy megítélése szerint Gázában megvalósul-e a melegek jogegyenlősége, közölte: először „fel kell szabadulnia Palesztinának” ahhoz, hogy később

emberi jogi progresszióról lehessen beszélni.

Amint arról a *Neokohn* is beszámolt, a BRFK előzőleg arról tájékoztatta a Népszavát, hogy G Ras „a legendás afroamerikai szabadságjogi aktivista Fred Hampton” születésnapjának apropóján jelentette be a demonstrációt, és a bejelentésben Izraelről vagy palesztinokról nem

tett említést. A Népszava szerint a Szabadság téri rendezvényen aztán Fred Hamptonról egyetlen szó sem esett, Izraelről és a palesztinokról viszont annál több.

G Rasék bírálták **Karácsony Gergely** főpolgármestert is, aki szerintük az izraeli propagandát mondja visza, és felszólították, hogy ítélje el „a Gázában zajló népiirtást”.

Amit hatvan év alatt megtanultunk, nem megy nyugdíjba

A zsidó hagyományban a megszerzett tapasztalatnak helye és szerepe van a közösségben: amit egy nemzedék megtanult, az nem ér véget vele. A L'dor vadór, vagyis a nemzedékről nemzedékre továbbadás gondolata erről a folytonosságról is szól. De hogyan visszük tovább mindazt, amit egy élet alatt összegyűjtöttünk, amikor hatvan felett mi magunk érkezünk egy új élet-szakaszhoz?

A kérdés azért is fontos, mert a mai életkálitások mellett akár életünk jelentős részét is nyugdíjasként tölthetjük. Nem néhány átmeneti évről, hanem egy önálló, akár több évtizedes időszakra van szó.

A generációkon át öröklődő tapasztalat nemcsak annak érték, akinek továbbadjuk, hanem annak is erőforrás marad, aki évtizedeken át gyűjtötte. Ez a gondolat köszön viszsza a Magyarországon elindult 60+ program szemléletében is.

A program nem azt kérdezi, hogyan lehet „elfoglalni” az idősebb korosztályt, és nem abból indul ki, hogy hatvan felett fokozatos visszavonulás kezdődik. Inkább arra keresi a választ, hogyan készülhetünk tudatosan egy olyan életszakaszra, amelyben továbbra is tanulhatunk, dönthetünk, kapcsolódhatunk, új tervek készíthetünk, és aktív részei maradhatunk a közösségnek.

Izraelből érkező tapasztalat, itthon továbbgondolva

A 60+ program az Eshel-JDC izraeli modelljének hazai adaptációja.

Alapgondolata egyszerű: önmagában nem elég tovább élni, az is számít, hogy az előttünk álló évekből mennyit tudunk egészségben, önállóan és tartalmasan megélni.

Shaul Taly, a MAZS Alapítvány igazgatója Izraelben ismerte meg közeli ezt a szemléletet, később pedig maga is részt vett az Újrahangoló folyamatában. Egyik fontos felismerése az volt, hogy ebben az életszakaszban hajlamosak vagyunk elsősorban azt nézni, „mit veszítünk el”, pedig legalább ilyen fontos kérdés, hogy „mit nyerünk”.

A változó szerepek mellett ugyanis ott marad mindaz, amit magunkkal viszünk: emberismeret, szakmai tudás, történetek, kapcsolatok, érdeklődés és évtizedek alatt megszerzett tapasztalat.

Lebovits Ágnes, az Újrahangoló program mentora, a 60+ program vezetője saját családi történetén keresztül fogalmazza meg ugyanezt: „Emlékszem, édesapám hatvanpár évesen ment nyugdíjba, és komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy újra értelmet találjon a mindennapjaiban. A múltunk nem egy lezárt akta, hanem a jövőnk építőpillére: a felhalmozott tudást és erőforrásokat visszük magunkkal, így élő jelenné tehetjük.”

Itt találkozunk az izraeli program modern szemlélete a L'dor vadór régi gondolatával: a múlt nem lezárt fejezet, hanem abból építjük azt is, ami következik.

Magabiztosan a gyorsan változó világban

A 60+ program abban segít, hogy az új életszakaszban is magabiztosan eligazodjunk. Az Újrahangoló közös gondolkodásra hív arról, kik vagyunk a szakmánkon túl, hogyan változnak a prioritásaink, és mire szeretnénk fordítani a felszabaduló időt.

Közben a hétköznapiak is gyorsan változnak: online intézzük ügyeinket, egyre több digitális eszközt használunk, és a családok is egyre kifinomultabbak. Nem kell mindenhez értenünk, de fontos tudni, mire figyeljünk, hol kérjünk segítséget, és hogyan használjuk ezeket az eszközöket biztonságosan.

Ugyanez igaz a pénzügyekre és a nyugdíjra is. Nem kell minden szabályt ismernünk, de fontos, hogy értjük a lehetőségeinket, és tudatosan tudunk dönteni. Az internetes információk között sok a pontatlanság, ezért különösen fontos tudni, mikor érdemes megbízható forráshoz vagy szakemberhez fordulni. Ebben is segít a 60+ Nyugdíj kisokos.

Az egészségmegőrzés, a pénzügyi tudatosság, a digitális biztonság és az Újrahangoló elsőre nagyon különbözőnek hangzanak, de ugyanazt a célt szolgálják: hogy minél tovább aktív alakítói maradjunk a saját életünknek.

A megszerzett tapasztalatot nemcsak továbbadjuk, hanem magunkkal is visszük egy új életszakaszba, mi-

Shaul Taly

közben új dolgokat tanulunk és építünk hozzá.

Amit hatvan év alatt megtanultunk, nem megy nyugdíjba.

A 60+ program a Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvány (MAZS), a JCC Budapest – Bálint Ház és a Mazsihisz Szeretkórház együttműködésében, a JDC és a Mazsihisz támogatásával valósul meg.

Ősszel több ingyenes 60+ program indul.

Két program elvégzése után a résztvevők a Mazsihisz Szeretkórház jóvoltából térítésmentesen részt vehetnek egy szűrőprogramon is. A részletek a weboldalon találhatók.

További információ és jelentkezés:

Web: aktivhatvan.hu

E-mail: info@aktivhatvan.hu

Facebook: Aktív kör | Új életszakasz

„...Ami nincs, azt nem lehet megszámolni...”

Az emberek elől zárva maradt az előre tudás képessége. Senki sem tudhatja, hogy jött helyébe jót várhat-e. Amint azt sem, hogy ha erőfeszítést tesz valami elérésének érdekében, ami jónak tetszik Isten szemében, képes lesz-e elérni azt.

„Most, amikor láttam az isteni teremtnyeket, íme, egy kerék volt a földön az isteni teremtmény kezében.” (Ezék. 1/15) Rabbi Elázár mondta: a kerék egy bizonyos angyal kezében van, aki a földön áll, feje azonban eléri az égi szférákat. Szandalfonnak hívják, magasabb az isteni teremtnyeknél. A Merkava, az isteni szekér mögött áll, egyik kezével koronát sző az Alkotó tervére, másikkal kezében tartja a forgandó sors kerekét.” (Chagigah 13b:4)

„Azok a leginkább problémás élethelyzetek, amikor az emberek már egyáltalán nem érzékelik elvakult önmagukban, hogy baj van velük. A legnagyobb baj, hogy ilyenkor nincs lehetőség az önkontrollra, javításra.” (Jomá 21/4)

„Lovad leviszed inni a folyóhoz, de hogy inni fog-e, az nem rajtad múlik.” (Zohár, Ki téccé 27/134)

Izraelben egy falu végén lakott a leggazdagabb és leggonoszabb ember. Uzorás volt, a szegények üldözője és elnyomója. Egy napon két idegen állott meg kapuja előtt. Két nagy szakállú vándor volt hosszú, barna köntösben. Szállást kértek éjszakára.

– Szállást nem adok – mondta az ember –, de adok kenyeret és babot. Egyetek, azután menjetek tovább!

A két vándor leült a földre, és falatozni kezdtek. Csendesen beszélgettek egymással. Az egyik volt Jósua ben Lévi, a titkok mestere. A másik Illés próféta (Élijáhu Hánávi), aki titokban eljött a földi világba, hogy meglátogassa a jókat és a rosszakat.

A gazda eléjük állt, nézte őket, amint fáradtan és porosan ülnek a porban, és azt mondta:

– Áldjatok meg engem, mert kenyeret adtam nektek!

Illés próféta szétnézett a telken. Nagy, hatalmas telek volt, zöldellő vetés-sel.

– Ez mind a tied? – kérdezte Illés próféta.

– Az enyém, addig a romos falig. Az a határ! – válaszolta a gazda.

– Miért nem építet fel azt a falat? – kérdezte Jósua.

– Nincsen arra pénzem, pedig jó lenne, ha felépülne – folytatta a gazda.

A próféta felállt, összetette két kezét.

– Mindenható Isten – mondta –, tégy csodát! Add, hogy ez a romba dőlő fal felépüljön!

Zaj, lármá, kopogás és zúgás hallatszott. Az uzorás meglepve nézett oda: csoda történt. A fal kezdett kiegyenesedni, kövek és téglák mozdultak meg. Egy pillanat múlva a fal állt magasan és szilárdan. A gonosz ember odarohant a falhoz, összecsapta kezét. Megtapogatta: a fal valóban felépült. Visszasietett a két férfihoz, de azok eltűntek.

Már távol, az országúton, az est homályában a két vándor halkan beszélgett.

– Miért tetted, szent ember? – kérdezte Jósua.

– A romos fal – felelte halkan a próféta – egykor rablók rejtékhelye volt. Oda rejtették a rablott kincseket. A rom tele volt ékszerrel, drágakövekkel, gyémántal, aranypénzkekkel. Ha a rom megmarad, a gonosz megtalálja mind ezeket. A fal most felépült, így amíg él, a kincsek rá nem talál soha!

Szerdóc J. Ervin főrabbi

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16.ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogorrgázítás minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdent.hu és www.mini-implantatum.hu

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.) Kiadásért felelős személy: Károlyi K. László Szerkesztésért felelős személy:

Kardos Péter

1075 Budapest, Síp u. 12. Telefon/fax: +36-1-413-5537, +36-1-322-2829

E-mail: ujélet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő: **Kardos Péter**

Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

PrimeRate Zrt.

ISSN 0133-1353

Maróczy Gézától Polgár Juditig Száz év sakk Nagykanizsán

A Kanizsa Open nemzetközi nyílt sakkversenyt és egyben egyéni sakkbajnokságot a Nagykanizsai Sakk Klub fennállásának 100. évfordulója alkalmából rendeztek meg. A 60 ezer euró összdíjazású jubileumi torna, melyen 40 ország közel 400 játékosa vett részt, a Nemzetközi Sakkszövetség világbajnoki ciklusának egyik állomása volt.

A verseny ideje alatt avatták fel a *Kanizsa Múzsája* elnevezésű kültéri szobrot, **Becskei Andor** szobrászművész alkotását, amelyet **Szakacsits Szabolcs** ajándékozott a városnak. **Polgár Judit** nemzetközi sakknagymester 30 táblás szimultán adott ebből az alkalomból, a vendégek között pedig jelen volt **Anshuman Gaur**, India magyarországi nagykövete is.

A szoboravatáson négy egyház is képviseltette magát. **Radnóti Zoltán** főrabbi üdvözölte a rangos eseményt, további három egyház képviselője pedig megáldotta a szobrot, amely a sakkélet mellett az ugot, amely a fennállásának 100. évfordulóját ünneplő zeneiskolára is emlékeztet. Külön érdekesség, hogy Radnóti főrabbi maga is játszott Polgár Judit ellen a szimultán során.

NAPTÁR

Szeptember 18., péntek	Tisri 7.	Gyertyagyújtás: 6.32
Szeptember 19., szombat	Tisri 8.	Szombat kimenetele: 7.34
Szeptember 20., vasárnap	Tisri 9.	Erev jom kippur Ünnep bejövetele: 6.28
Szeptember 21., hétfő	Tisri 10.	Jom kippur MÁZKIR Ünnep kimenetele: 7.30
Szeptember 25., péntek	Tisri 14.	Erev szukkot Gyertyagyújtás: 6.18
Szeptember 26., szombat	Tisri 15.	Szukkot 1
Szeptember 27., vasárnap	Tisri 16.	Szukkot 2 Ünnep kimenetele: 7.18

ZALAI KÖZLÖNY

A péntek hajnalig tartott sakk-tornán egy matt és két remi az eredmény a kanizsai sakkozók javára

Nagykanizsa, november 18.

Hajnalig négy óra tájban lett vége a legnap este fél 9 órakor kezdődött Maróczy-szimultánok a Korona étteremben. Kezdetben boszorkányos gyorsasággal járta a nagymester az 55 táblás játékos-kört. Mégis 11 órára járt, amikor az első eredmények láza morajlott végig az izgatottan drukkoló tömegen. Két óra tájban már lassan, vonakodtan ment a játék, a hihetetlen szellemi és fizikai energiát igénylő nagymester sokszor volt kénytelen leülni és percekig várni, míg a pariblie-pikbox gőrcsözen ragaszkodó helyi sakkmáldorok meggondolták egy-egy lépésüket.

A benevezett 54 játékos közül 51 játszott végig a pariblie. Maróczy Géza legyőzött csak **Spitzer Antalt** bankláziválcólónek sikerült, aki 18 lépés után egy a nagymester által elrejtett helyzetből, szerencsés mattot adott. Eldöntetlenül két játszma végződött. Az egyik **Lichtenstein Sándor**é, akinek Maróczy örökös sekében remitalajlóit, a másik **Tischler József**é, egyenlő bádállásban közös remivel.

Elvezetelték a nagymesterrel szemben a játszmai a következők:

Ádám O. Gy., Argent János, dr. Baron Pál, Berger Lajos, Böhm József, Brónyai Lajos, Dobrin Hugó, Dömján László, Dróczy Sándor (Budapest), Grünfeld Gyula, Gumilár Mihály, Földes Dezső, Földes Dezsőné, Hajdu Jenő, Halácsy Antal, Kelemen Ferenc, Ksuter Árpád, Kónig Zoltán, Kónig Sándor, Kisfaludi Aladár, Kohn Ödön, Mersits Béla, Mayer Károly, Németh Ferenc, Pekle Ottó, Petermann József, Kaszár György, Réti Lajos, Riller András, Rosenberg Oszkár, Rosenberg Pál, Pintér Sándor, Schless Gyula, Szekula Jakab, Sternberger Gyula, Szilvai József, Slinger Sándor, Schwarcz Ottó, Sadghy Rezső, Reinitz Tibor, Reich Samu, Tűskés József, Vezér András, Viltányi István, Wagner Jenő, Vörös Béla, Vidos István, Hirtiz Béla. (A dőlítelők erős játszmák voltak.)

Maróczy Géza, miután az ebéd előtti időt még sakk-barátok körében és egy-két látogatással töltötte, ma délután tovább utazott Győrre.

hetett büszke a korabeli nagykanizsai zsidó közösség is.

A városi sportélet ismert személyisége volt **Spitzer Antal** nagybátyja, a fiatalon elhunyt **Bognár** (született **Spitzer**) **Zsigmond** is, aki a századfordulón a bécsi Kricketter FC labdarúgócsapatában játszott. Hazatérve a kanizsai futballsport egyik megeremítője és a Munkás Testező Egyesület elnöke lett. Emellett pártatlanságáról híres labdarúgó-játékvezető volt, és gyakran írt sporttémájú cikkeket a helyi lapokba. (*Barbarits Lajos: Nagykanizsa – Magyar városok monográfiája IV, 1929*)

Bognár Lajos Pál

Egy rejtőző gyűjtemény

A Kaufmann-hagyaték kedvcsináló kiállítása Szegeden

Szép lenne azzal kezdeni – ahogyan **Toronyi Zsuzsanna** kezdte –, hogy a **Kaufmann Dávid** jor-cájtjához közeli napokban nyílt meg ez a nem túl nagy méretű kiállítás Szegeden a zsinagóga kevésbé látogatott tereiben. Ez igaz ugyan, de sokkal lényegesebb, hogy a Budapesten őrzött és meglehetősen hanyatott sorsú gyűjtemény egy töredéke – a *mindenből egy kicsit* filozófiát követve – került az érdeklődők elé.

Bár Kaufmann Dávidra úgy tekintünk, mint a hebraisztika egyik magyar megalapozójára, ne feledjük, hogy a morvaországi Kojeteinben született 1852-ben. Az értelmes fiút a nagy hírű boroszlói rabbiszemináriumba (akkor Breslau, Porosz Királyság, ma Wrocław, Lengyelország) küldték tanulni, de emellett Lipcsében bölcsészeti és nyelvészeti tanulmányokat is folytatott. Még alig múlt 25 éves, de előtte járt a híre: meghívták tanítani az akkor nyíló pesti rabbiképzőbe. A zsidó tudományok művelése akkoriban legnagyobbbrészt német nyelven folyt. Talán nem fölösleges emlékeztetni arra, hogy a reformkor levegője átjárta az oktatást is, és a kiegyezést követően felélénkült az a követelmény, hogy a nem magyar ajkú tanárok megtanuljanak magyarul és e nyelven tanítsanak. Kaufmann egy év alatt elsajátította a kívánt szinten a magyart, s az irányítása alatt működő tanszék és a tanítványai lettek a magyar zsidó történetírás első mesterei.

Ebben az időben elég közismert volt az a gyakorlat, hogy az arisztokrácia a legkülönbözőbb különlegesnek számító tárgyak és régiségek gyűjtésébe fogott – jobbra kedvelésből. Egy kíváncsi, sok mindenben járatos, tudós rabbi mi másra gondolhatott: az európai zsidóság tárgyi emlékeit akarta megszerezni – nem önös érdekből, hanem a megtanulható és megtanítható dolgok gazdagítása végett. Még 30 éves sem volt, amikor meg is házasodott, egy tehetős bankár leányát, a pesti születésű **Gomperz Irmát** vette el.

A család anyagi segítsége fedezte európai gyűjtőútjait. Különösen a középkori héber kódexek, illusztrált kéziratok érdekelték. Általában magánkönyvtárak judaikáit kereste, főként Itáliában, de ha valamelyik zsinagóga padlásán talált töredékeket, az is fontos érték volt számára. Felesége korán elhunyt, később az anyósa, **Gomperz Róza** nyújtott támogatást a gyűjtőutakhoz, végül Kaufmann viszonylag korai halála után ő adta át a gyűjteményt a Magyar Tudományos Akadémiának.

A legendás gyűjteménynek csak egy kis részét állították most ki, és a darabok kezelése igazán korszerű elvek alapján történt. A különleges – és persze pótolhatatlan – példányokról ma már nem fényképmásolatokat készítenek, hanem hasonló tárgyakat (fakszimilákat) az eredetihez nagyon hasonló anyagra (például merített papírra). Ha kell, színes nyomtatással, lézeres kivágással utánozzák az „őspéldányt”, még a sérüléseit is. Ilyen például a töredék a kairói genizából, amelyet egy zsinagóga padlásán leltek fel.

A szent vagy történeti iratok természetesen szépek is, érdekesek is, például láthatók zsidó liturgikus versek, vagyis pijutok: kibogarászható az ismertető szövegek alapján, hogy melyik mikor és hol készült. A nyomtatott művek egy-egy lapját olykor könyvtestre illesztve látjuk, hogy az illúzió erősebb legyen.

Nagyon érdekes az a tanulmány, amelyik a zsidó étkezési szabályokat foglalja össze, de még érdekesebb, hogy szerepel benne/rajta a tulajdonos neve, az illető történetesen egy porosz lutheránus misszionárius

Fotó: Dávid Nóra

volt, aki Britanniába ment téríteni, majd egészen brit állampolgárrá lett.

Meglehetősen sok a kéziratok tárgya – de bevallom, engem a bemutatott Eszter-tekercsnél inkább vonzanak a rendhagyóságok: hát akadt olyan is. Az egyik különlegesség: a cenzorok munkája. A korabeli európai (különösen olasz) közegben erősen ügyeltek arra, hogy a zsidóság művei ne tartalmazzanak olyasmít, ami a keresztény egyház fontosságát, primátusát megkérdőjelezhetné vagy sérthetné. Ezért aztán az eretnek gondolatokat tartalmazó műveket „megpirosceruzázták”, és a sértésnyanus szavakat, mondatokat kigyomlálták. (Nincs új a nap alatt...) No de kire bízhattak egy ilyen fontos feladatot, ki az, aki mindkét nyelvet bírja, de lélekben már keresztény? Hát persze: kikeresztelkedett, nevet váltott zsidók végeztek ezt az igen felelősségteljes munkát.

A másik szokatlan lelemény: a Példabeszédek értelmezésének egyik lapján kézíratos feljegyzés olvasható

a felső sarokban. A héber szöveget sikerült megfejteni: a zellerzöldet, vaját és édes mandulaolajat tartalmazó recept végén kiderül, hogy kismamának ajánlott tejfakasztó főzet. Ha valaki ismeri a középkori kódex-másoló margójegyzetét: „Hogy ihatnám!” – az nem is lepődik meg ezen...

És még egy többé-kevésbé szakmai érdekességre is felhívja a figyelmet az egyik tabló: a merített papír készítésekor a műhely saját vízjelét teszi a szitára, s ott a papír vékonyabb lesz. Hátulról megvilágítva a jel felismerhetővé teszi a készítőt – hiánya pedig leleplezi az esetleges hamisítót.

A kitűnő válogatás a Kaufmann-gyűjtemény kurátorának, **dr. Dávid Nórának** a munkája. A kiállítás október 4-éig látogatható a csodaszép szegedi új zsinagógában.

(Köszönet dr. Toronyi Zsuzsannának, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár főigazgatójának a jelen cikkhez nyújtott segítségért.)

B.JI

Sokszínű történetek és új nézőpontok

Rubin Eszter és Zucker-Kertész Lilla (jobbra)

A Mazsihisz podcastja, a *Csak semmi círesz* izgalmas témákkal, személyes történetekkel és különleges életutakat bemutató beszélgetésekkel várja hallgatóit. Két műsorvezetőjét szeretnénk közelebb hozni olvasóinkhoz: ezúttal **Zucker-Kertész Lillával** beszélgetett **Rubin Eszter** a hiteles történetek erejéről, a műsor jövőbeli terveiről és azokról a témákról, amelyek igazán közel állnak hozzá.

Milyen családi és közösségi közegekből érkezel, és milyen személyes élmények alakították a zsidósághoz, illetve a zsidó kultúrához fűződő kapcsolatodat?

Világi környezetből érkezem, egy holokauszt túlélő nagyszülő unokájaként. Bár volt ugyan a családom révén kapcsolódásom a zsidósághoz, nem sokat tudtam a hagyományokról és a kultúráról. Egy idő után ki akartam tölteni ezt a hiányt, ezért tudatosan kerestem a lehetőséget arra, hogy ne kizárólag a holokauszt traumájának tükrében értelmezzem a saját zsidó identitásomat.

Ebben nagyon sokat jelentettek a kinti élmények: részt vettem a Birthright Taglton, valamint több önkéntes programban is, amelyek során közelebb kerültem Izraelhez és a zsidó közösségekhez.

Később elvégeztem a judaiztika szakot az OR-ZSE-n. Nagyon inspiráló oktatóim voltak, akiknek a tudása, szemlélete és emberi hozzáállása nagy hatással volt rám, és hozzájárult ahhoz, hogy ma már sokkal tudatosabban és árnyaltabban kapcsolódjak a zsidósághoz.

Mivel foglalkozol a Mazsihisznél kommunikációs munkatársként, és melyek azok a feladatok vagy témák, amelyek különösen közel állnak hozzád?

Többen találkozhattak már az általam írt cikkekkal a Mazsihisz honlapján, emellett a közösségimédia-felületeink szerkesztésében is részt veszek. Nagyon szeretem, hogy ennyire változatos témákkal foglalkozhatok, a vidéki közösségek történetei, a kulturális programok, a zenei és művészeti események mind közel állnak hozzám.

Alapvetően széles az érdeklődési köröm, ugyanolyan örömmel mélyedek el a zsidó hagyomány kevésbé ismert rétegeiben, mint amikor elsőre egymástól

távolinak tűnő témák között keresem a kapcsolódási pontokat. Tudomány, magazinós témák, történelem vagy éppen egy különleges talmudi történet – szerintem mindenből lehet izgalmas, értékes tartalmat készíteni.

Írásaidban a női zsidó imakönyvektől és a judaikától kezdve a Talmudon át egészen Tolkien világáig sokféle téma megjelenik. Mi köti össze számodra ezeket az érdeklődési területeket, és mivel foglalkozol szívesen a munkán kívül?

Talán a kíváncsiság az, ami összeköti ezeket. Bármilyen témával találkozom, szinte automatikusan elkezdem keresni benne a zsidó vonatkozásokat vagy az elsőre talán láthatatlan kulturális kapcsolódásokat.

A munkán kívül is az írás a legnagyobb hobbim. Több regényem is megjelent már, így számomra az alkotás nemcsak munka, hanem kikapcsolódás is.

Az első beszélgetéseid egyikében Lovas Milánt, a Balzac című online újság riporterét kérdezted a munkájáról és a fiatalok médiafogyasztási szokásairól. Milyen volt először műsorvezetőként ülni a mikrofon mögött?

Nagyon izgultam. Aznap rögtön két adást is felvettünk, így elég gyorsan bele kellett tanulnom a teljesen új szerepbe. Szerencsére a vendégek igazán nyitottak voltak, és sokat számított, hogy nagyon támogató térben történt a forgatás, a kollégák szakmai segítségével. **Szabó Celesztina** és **Ritter Doron** profizmusa biztosítja azt a technikai minőséget és háttérrel, amelyre mi, műsorvezetők a tartalmas beszélgetéseket építhetjük.

Milyen vendégeket és új témákat szeretnél behozni a Csak semmi círesz következő adásaiba? Mit szeretnél megmutatni a zsidó életből azoknak is, akik eddig kevésbé ismerték ezt a világot?

Én magam is sok podcastot nézek a YouTube-on, ezért mindig arra gondolok, hogy nézőként milyen beszélgetések kötnének le igazán. A célom, hogy a *Csak semmi círesz* egyszerre legyen tartalmas, gondolatébresztő és szórakoztató. **Singer Dávid** és **Kácsor Zsolt** már eddig is nagyon izgalmas és érdekes beszélgetéseket hoztak a műsorba, én pedig szeretnék bekapcsolódni ebbe a szellemiségbe, és a saját szemléletemmel, kíváncsiságommal hozzájárulni ahhoz, hogy a podcast továbbra is sokszínű és inspiráló legyen.

Nagyon fontosnak tartom, hogy bemutassunk olyan tehetséges fiatalokat, akik más-más módon kapcsolódnak a zsidósághoz, és akik új nézőpontokat hozhatnak a beszélgetésekbe. Szeretném, ha az emberek azt látnák, hogy a zsidó kultúra rendkívül sok árnyalattal bír, egyszerre szól hagyományról, kultúráról, tudományról, sportról, művészetről és hétköznapi emberi történetekről.

Kifejezetten célom, hogy több női vendéget is meghívjunk. Az előttünk álló adásokban szó lesz többek között párkapcsolatról, sportról, emlékezetkultúráról, a döntéseink természetéről, antropológiáról és színházról is, úgyhogy szerintem igazán izgalmas részek elé nézünk.

**HERZL TIVADAR
ÖRÖKÜL
HAGYTA
NEKÜNK....**

az **Ön**
Öröksége
is hozzájárulhat
e célhoz.

Keren Hayesod - UIA,
a szervezet, amely Izrael
részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

KEREN **היידוד**
HAYESOD
For the People of Israel